

Ma. prof. A. T. Klumavile
hinnamühe
9.11.40

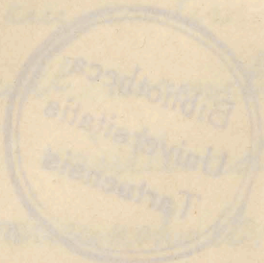
Diplomitöö
392 455

E. V.
TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSTEADUSKONN
8. veebr. 1940
№ 711
TARTU

E. Käärin.

Diplomitöö
17.2.40. A. T. Klumavile

Kooli haldusarutisena.

B 18862

Tartu 1940

Teieks ved 23.11.1940 E. Käärin
Käärin

Toin toimittavat kät...

Kas - Kooli Eessõna. de radus RT 1931, 99, 112

Es - Eessõnate radus RT 1927, 97, 74

Õiguskord on tänapäeval kogu riikliku teotsemise alus. Õigusnormidega korraldatakse iga laialdasemalt ja üksikasjalisemalt kõiki eluvalasid. Ka kooli kui asutise konstruktsioon ja teotsemine on õiguslikult normitud. Leidub rikkalikult kirjutisi, mis käsitlevad kooli pedagoogiliselt ja didaktiliselt seisukohalt. Käesoleva töö ülesandeks on aga käsitleda kooli õiguslikult seisukohalt. Selle käsitluse juures tahan eriti määratleda teoreetiliselt kooli õigusliku olemust ja teinek kirjeldada süsteemiliselt koolisre punitavat õistis kehtivat dogmaatilist õigusnormistikku. Esimene osa haaraks enesesse kooli mõiste ja kooli asendi haldusarutiste süsteemis ja teine osa kooli institutsionaalne ehk formaalne õiguse.¹⁾

¹⁾ Formaalne õiguse kohta vt. A.-J. Klümann, Õiguskord, Tartu 1939, lk. 250 j.

Sisukord

Esiosa

Töös tarvitataavad sümbolid

sümbolid

Sisukord Töös tarvitataavad lühendid:

See teos on mõeldud peamiselt haldamisel

- Aas — Avalikkude algkoolide seadus. RT 1931, 46, 348.
- Es — Eraõppeasutuste seadus. RT 1927, 97, 74.
- Gs — Gümnaariumide seadus. RT 1934, 47, 410.
- Hks — Keskkoolide seadus. RT 1934, 47, 409.
- KS — Eesti Vabariigi Tallinna Konservatooriumi seadus. RT 1935, 20, 185.
- Kõs — Kutschariduslike õppeasutuste seadus. RT 1937, 53, 470.
- Ms — Merekoolide seadus. RT 1935, 2, 6.
- Pgs — Pedagoogiumide seadus. RT 1931, 43, 315.
- Ps — Eesti Vabariigi Põhiseadus. RT 1937, 71, 590.
- Rks — Riigi kunstikoolide seadus. RT 1938, 34, 278.
- Rkts — Riigi Kunsttööstuskooli seadus. RT 1929, 12, 91.
- Is — Õppejõudude tarude seadus. RT 1935, 69, 605.
- Vs — Vähemusrehvuste kultuur-omavalituse seadus. RT 1925, 31/32, 9.
- Õss — Õpetajate seminariide seadus. RT 1937, 46, 414.
- Õts — Õppejõudude teenistuse seadus. RT 1931, 59, 461.
- Õüs — Õppe- ja kasvatusloo ülevaue seadus. RT 1931, 59, 460.
- Üs — Ülikoolide seadus. RT 1937, 78, 641.

Sisukord.

Essõna	lk. 2
Tõõs karvitataavad sümboolid	3
Sisukord	4
<u>I osa. Kooli mõiste ja arend haldusasutiste süsteemis.</u>	
§1. Kooli mõiste	5
§2. Kooli arend haldusasutiste süsteemis	
1. Haldusasutise mõiste	9
2. Kool haldusasutisena	15
<u>II osa. Kehtiva kooliõiguse institutsionaalne normistiku.</u>	
§3. Üldine ülevaade kooli institutsionaalsest normistikust	20
<u>1. peatükk. Raskusnormistik.</u>	
§4. Koolide moodustamine ja avalikkude teenistujate ametisse seadmine	23
§5. Koolide tüüpe	32
<u>2. peatükk. Pädevusnormistik.</u>	
§6. Võimkonnannormid	37
§7. Tehiomasusnormid	
1. Otused ülesanded.	40
2. Kaasuvad ülesanded	49
<u>3. peatükk. Menetlus ja järelevalve normistik.</u>	
§8. Menetlusnormistik	52
§9. Järelevalve normistik	57

Kooli mõiste ja asend haldusarutiste süsteemis.

§1. Kooli mõiste.

Et saada mõistet koolist, peame vaatlema milliste objektivsete kaemuslike komponentidega käsitletar tundmatu meie teadvuses aktiveerub. Sellejuures peame teadma, et definitio fit per genus proximum et differentiam specificam.²⁾ Vastavalt sellele teadmisele vaatleme kuidas see tundmatu ennast meile esitleb, see tähendab: püüame tajuda seda, mis ta on ja mis ta mitte ei ole.

Eriteks püüame leida tundmatule ligema soo, s. o. niisuguse üldisema mõiste,

²⁾ Tõlkes: Mõisteid defineeritakse ligema soo ja eriliste tunnuste kaudu. — Mõistete kohta vt. Edmund Husserl, Logische Untersuchungen, II, Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis, 1, Halle a. d. S. 1922.

mille tunnused (nn. sootunnused) oleksid omased ka tundmatule, kusjuures neid ühiseid tunnuseid oleks võimalikult palju. Selles juures eeldame, et me seda mõistet tunneme, ega tarvitse seda omaorda defineerima hakata. Seades enesele eesmärgiks sellise üldisema mõiste stringu peame leidma esitatud tingimustele vastavalt sobivaima vastuse küsimusele: mis on kool? Kui eitaksime selle küsimuse tingimusteta, oleks vastuseid palju, nagu näiteks: kool on kogumiskoht, kool on kollektiiv, kool on organisatsioon, kool on arutis, kool on haldusarutis j.n.c. Esitatud tingimuse tõttu aga, et ostitav mõiste olge kõige ligem tundmatule, s. o. kõige vähem üldisem, oleks neist vastuseist sobivam kui kõige individuaalsem viimane. Kuid ka haldusarutisi on palju ja neidki on võimalik veel liigitades individualiseerida. Nii jõuaksime haldusarutiste juurest haridusala korvaldava arutiste juurde ja viimaste juurest õppearutiste juurde. Kuid õppearutis erineb juba koolile sünonüümina ega pole seega üldisem mõiste. "Haridusala korvaldav arutis" pole aga mingi termin ega kindlakujuline mõiste, vaid selgitav lause. Seega peame vahelduma haldusarutise mõistega

kui ligema roomistega, ja koolile peavad seega omased olema ka kõik tunnused, mis on oma-
sed haldusametitele.

Püüdes nüüd teiseks diferentseerida koo-
li teistest haldusametitest, eritame enestele küsi-
muse: mis kool ei ole? Teiste sõnadega: meie vaat-
leme tunnuseid, milliste poolt kool teistest hal-
dusametitest erineb. Siin tuleb täheldada just
kooli erilist teotremissihti, milline on määratletud
tema kui ametise pädevusnormistikus ja mis an-
nab koolile oma erilise teiste haldusametite seas.
Selleks sihiks on teadmiste ja oskuste levitami-
ne (ehk lähemalt õpetamine) üheltpoolt ja karva-
tamine kui õpetamisega kaasuv tegevus teiselt-
poolt. Järgnevalt peab aga kohe mainima, et
kooli ülesandeks ei ole teostada selle sihti pur-
givald kõigjal, vaid ainult ametise piires. Need
isikud selles ametises, kellele teadmisi ja oskusi
edasi antakse, nimetatakse kooli õpilasteks ja
kõiki õpilasi ametise piires üheskoos õpilaskonnaks.
Need isikud antud ametistes olles tegevuses ainult
õppimisega, s. o. enese ettevalmistamisega milligi
tulevase jaoks, annavadki sellele teatava eri-
ilme. Me leiame küll õpilasi ka mõnes teises

haldusasutises, kuid nende asutiste otsene ülesanne ei ole mitte õpetamine. Pääle selle toimub koolis õpetamine kvalifitseeritud teenistujate, kutsealiste õpetajate poolt.

Nii võiksime kooli tunnused kokkuvõttelikult esitada järgmiselt: kool on haldusasutus, mille päämiseks ülesandeks on teadmiste ja oskuste arendamine [organiseeritud] õpilaskonnas kutsealiste õpetajate poolt. Võiksime öelda ka lühemalt kuid vähem täpselt, et kool on haldusasutus, kus õpetatakse ja õpitakse; või veel lühemalt: kool on õppeasutus, kusjuures üldame, et kõik õppeasutised on ühtlasi haldusasutised. Siin oleks sootunnuseks asutus ja liigitunnuseks õppetegevus, mis ka koos mainitud üldusega õieti on küllaldane. Järgnevalt käsitataksegi käesolevas töös kooli ja õppeasutist sünonüümidena, kusjuures sõna kool on spetsiifiline mõisteliselt avastamata sõna, kuna õppeasutus terminina on õieti defineeriv sõna (lühim definitioon mõistele: kool).

§2. Kooli asend haldusarutiste süsteemis.

1. Haldusarutise mõiste.

Käesoleva töö pealkiri kohustab järgnevalt käsitleva kooli kui asutist, mis on rakendatud haldusarutiste süsteemi ja millel peab selles süsteemis olema vastavalt oma ülesannetele ja vastavalt haldusarutiste üldisele iseloomule eriline asend. Selle asendi tuvastamiseks peame eelkõige selgitama haldusarutise mõiste, mille kaudu ühtlasi ilmneb nende arutiste laad ja omapära.

Etümololoogiliselt näeme, et selgitatav sõna koosneb kahest sõnast: haldus ja arutis. Peame piiritlema kummalegi sõnale vastava mõiste eraldi.

Haldusõiguse teoorias defineeritakse haldust õiguskorra säärase põhifunktsioonina, mille teostamisel korraldatakse senikorraldamata üksikjuhtusid.³⁾ Neid üksikjuhtusid võib korraldada kas raõiguslike tehingutega või avalikõiguslike korraldustega. Need mõlemad aktiliigid, nii tehingud kui ka korraldised, kuuluvad üksikaktide sarja

³⁾ A.-J. Klümann, op. cit., lk. 279. — Õiguskorra kohta vt. ib., lk. 120 ja õiguskorra funktsioonide kohta ib., lk. 192j.

ja nad korraldavad vaid konkreetseid üksik-juhte, mis on täpselt registreeritavad ja mis erinevad ajas ja ruumis vaid üks kord. Need üksikaktid on õiguskontinuiteedi põhimõttel kooskõlas üldaktidega ja selletõttu mõistame haldamist kui juriidilist tegevust, kus avalikoigulikud üldaktid leiavad otseselt primaarseid, esmakordselt rakendamist üksikaktide kaudu.⁴⁾ Nii erineb haldus ühelt poolt legistsioonist, mis korraldab registreeritavaid juhte (s.t. loob üldakte) ja erineb teiselt poolt ka jurisdiktsioonist, mis korraldab küll registreeritavaid juhte (loob üksikakte), kuid sekundaarselt.

Käsitletu on halduse kitsam mõiste ja haarab täielikult ainult halduse normatiivse funktsiooni. Halduse laiem mõiste aga hõlmab ka üld- või üksikaktele vastava faktilise teotmise, mida nimetatakse halduse normivabaks funktsiooniks.

Käsitletud halduse mõisted kitsamas ja laiemas mõttes moodustavad üheskoos halduse mater-

⁴⁾ Üksik- ja üldaktide kohta vt. ligemalt A.-J. Klümann, Administratiivakti teooria, Tartu 1932, lk. 165 jj., 193 jj. ja 229 jj.

jaalset mõttes. Seda mõtjaalset haldust teostavad
selleks kereeritud isikud ja organid. Tegelikult osu-
tud aga neil isikuid ja organid ratsionaalselt
sobivaks teostada teataval aladel ka jurisdiktsi-
ooni (näit. haldusametline distsiplinaarsüüteo) või
legislatsiooni (näit. määrused). Selline teiste õigus-
korra põhifunktsioonide teostamine haldusala isi-
kute poolt moodustab halduse formaalses mõttes.⁵⁾

Asutise mõistet arusaamise eel-
duses on omakorda pädevuse mõiste tundmine.
Teame, et avalikõigustlikul alal tegutselatel on pii-
ritatud nende õigused ja kohused. See õiguste-ko-
huste kompleks moodustabki pädevuse.⁶⁾ Pädevus
kui õiguste-kohuste kompleks võib aga minna abs-
traaktselt ilma konkreetseid isikuid kujutlemata,
olles seotud organisatsiooni sisemise ühtluse
alusel. Niisugune abstraktselt erinev pädevus moo-
dustabki ühe elemendi asutise mõistest.

Pädevus on aga tegelikkuses ikka soo-
tud konkreetsete isikutega. Need isikud erinevad
kõik organitena selle sõna kõige laiemas mõttes,

⁵⁾ A.-J. Klummann, Õiguskord, Tartu 1939, lk. 309 jj.

⁶⁾ Ib., lk. 251.

s. o. õiguskorra funktsioonide avalikõiguslike teostajatena.⁷⁾ Lää kuuluvad kollektiivisikud normatiivsete organitena, ametnikud individuaalsete normatiivorganitena ning teenijad ja töölised faktiliste organitena. Normatiivsete organite pädevuses omab tähtsuse normilooming, teenijate ja töölise pädevuses normirakendus (faktiline teostamine), kurjuures teenijad rakendavad norme vaimsel tööalal, töölised aga rakendavad norme füüsilise teostamise alal.⁸⁾ Need isikud, olles abstraktselt mõistetava pädevuse konkreetseid kandjaid, moodustavad õiguste-kohuste sisemise ühtluse alusel tervikliku organisatsiooni. Organisatsiooni mõiste moodustabki teise elemendi arutise mõistes. Isikud selles organisatsioonis arenevad, nende isiklikud õigused-kohused muutuvad, kuid abstraktselt mõistetav pädevus püsib. Loomulikult võib ka niisugune abstraheeritud pädevus muutuda, kuid see muutus ei ole vastav selle pädevuse kandjate keskel esinevatele muutustele, vaid oleneb selle pädevuse määrajaist.

⁷⁾ Jb., lk. 305.

⁸⁾ Jb., lk. 301 j.j.

poolt, nimetatud Nüüd tulemegi küsimuse juurde: kes võib olla pädevuse määrajaks? Selleks võib olla ainult see, kes omab loovat võimu. Loovat võimu omab aga ainult normatiivne organ. Järelkult võib ka pädevust määrata ainult organ.⁹⁾ Aga ka organil on oma pädevus. Organi pädevus võib määratud olla teise organi poolt, organ võib aga oma pädevuse määrata ka ise. Eri-meel juhul on meil tegemist derivatiivset võimu omava organiga, teisel juhul aga originaarset võimu omava organiga. Organisatsiooni suhtes võib organ asuda väljaspool organisatsiooni ja olla oma poolt loodud pädevusnormistikule subordineeritud ning korraldada seda organisatsiooni, millesse ta ise ei kuulu. Ta võib aga asuda oma loodud organisatsioonis ja olla oma poolt loodud normistikule subordineeritud, korraldades seega ka iseennast. Eri-meel juhul nimetatakse organeid transsedentseteks, teisel juhul aga immanentseteks. Organisatsiooni, mis on loodud immanentsete organite

⁹⁾ Edaspidises käsitluses mõistame organi all, kui vartar sõna erineb ilma erilise lisamääruseta, ainult normatiivset organit.

poolt, nimetatakse korporatsiooniks. Organisatsioon, mis on loodud transsedentsete organite poolt, nimetatakse asutiseks. Nii on asutise kolmas oluline tunnus sõltuvus.¹⁰⁾ Kokkuvõttes saame siis asutisel kui õigufunktsiooni teostaval kollektiivsel isikul kolm olulist tunnust. Need on: pädevus, organisatsioon ja sõltuvus. Nende omaduste põhjal võiks siis asutist defineerida kui organisatsioon, mille pädevus on määratud transsedentsete organite poolt.¹¹⁾

Olles selgitanud halduse ja asutise mõiste, võime nüüd aru saada ka haldusasutise mõistest. Eelkäsitlute põhjal oleks haldusasutis niisugune asutis, mis teostab halduse funktsioone. Haldusasutised jagunevad omaaordse ameti- ja teoasutisteks järelegi vastavalt oma pädevusnormistikule. Ametiasutis on selline asutis, mille ülesandeks on teatud normi-loomingu alal. Teoasutis on selline asutis, mis tekitab normivaba halduse tegevus alal. Esimene nimetasime ühe normivaba halduse tegevust sejuures ka halduse fakti-
liseks teotsemiseks.

¹⁰⁾ Vt. A.-J. Klümann, op. cit., lk. 102 j.

¹¹⁾ Vrd. ib., lk. 308.

Niisugune vahetegu ameti ja teoasutise vahel esineb teoorias. Praxisis võib ametiasutise pädevus sisaldada peale normiloomingu - mis on sel juhul tema päämises tegevusalaks - ka normiraba testemise ja teoasutise pädevuses võib esineda normilooming, kuid ameti võimaldab antud teoreetiline seisukoht ka tegelikkuses asutisi vähemalt põhimõtteliselt üksteisest eraldada.¹²⁾

2. Kooli haldusasutisena.

Tulles kooli juurde tagasi peame teda kvalifitseerima täpsemalt just teoasutisena, sest kooli ülesanne ei ole mitte normilooming otseselt, vaid teadmiste ja oskuste ^{tegelike} edasiandmine. Sellelõttu ei saa mõista kooli ka organina tavalises mõttes. Ja niigi liidub selle asutise piires organeid, kes võivad luua ka norme, siis needki otustavad vaid teotsemisel kerkivaid paratamatuid küsimusi, mis konkreetjuhtudel lahendust nõuavad.

¹²⁾ Ib., lk. 309: „Nemad [asutised] kui organisatsioonid võivad enese seismises erida teisi asutisi nii ameti- kui teoasutistena, aga isegi korporatsioon, mis omakord erivad organeid, teenistujaid ja ameti- ning teoasutisi.”

Vaadeldes järgnevalt kooli kui asutise
sisemist organisatsiooni osutame tähelepanu pra-
miselt neile koolis leiduvaile individuaalseile
ja kollektiivseile isikule, kes oma olemusega anna-
vad koolile tema erilise teiste asutiste seas. Nii-
suguste individuaalsete isikutena nendime eest-
kätt õppejõude¹³⁾ ja õpilasi. Õppejõud esineb asu-
tise piires kvalifitseeritud faktiline teotsejana,
kelle otseks ülesandeks on teadmisi ja oskusi kas-
vandikale edasi anda, ja kuna õpetamine on
rohkem vaimne kui füüsiline tegevus võime õpe-
tajaid nimetada vastavalt haldusõiguse teooriale
teenijaks.¹⁴⁾ Õppejõudude teenistuse raduses nimetatakse
neid veel täpsemalt kas riigiteenijaks, või omavalitsuse
teenijaks, või erateenijaks, erinevalt sellejärele kas
on tegemist riigi poolt ülalpeetava õppeasutisega, oma-
valitsuse poolt ülalpeetava õppeasutisega või era-

¹³⁾ Kui tarvitaksime sõna õppejõu asemel terminit
õpetaja, osutuks viimane liiga kitsaks, kuna näitaks isikuid,
kes ülikoolides õpetamisega tegelevad, nimetatakse täpsemalt
professoreiks, lektoreiks j.n.e. Termin õppejõud on aga üldi-
sem ja on tarvitata ühtlaselt kõigis koolis.

¹⁴⁾ H.-J. Klümann, op. cit., lk. 308.

õppeasutisega.¹⁵⁾ Õppejõud ei esine üldiselt normatiiv-
se organina ehk organina tavalises mõttes, küll
aga n.n. faktilise ehk normivaba funktsiooni orga-
nina.¹⁶⁾ Mõnikord distsiplinaarsete kütumuste puhul,
millised erinevad roos pedagoogilise tegevusega,
erinevad õppejõud süiski ka normatiivsete organi-
tena tihus korraldusi ja isegi otsuseid, kuid need
korraldused ja otsused on faktilise õppetöö para-
tamatud kõrvalnähtud. Siin näime õiti, et vahe
ametnike ja teenijate vahel pole mitte kindlapiiri-
line vaid relatiivne, ning kvalifitseerimisel omab tiht-
sus asjaolu kumb tegevus on esmajärguline ja üle-
kaalus: kas normilooming või -rakendus.

Õpilased koolis erinevad küll isik-
süsteena, kuid nad ei esine avalike teenistujatena.
Nad moodustavad arutises erilise tööobjekti n.n.
„elava materjali”. Neil on ka omad isiklikud ko-
daniku õigused ja kohustused, kuid nad ei eri
avalikõiguslike teenistuja pädevust. Neil on aga
mureas ka õigus organiseeruda, ja sel juhul loo-
davad organid ja teenistujad on juba avalikõiguslikud

¹⁵⁾ Õts §4.

¹⁶⁾ Organi kohta vt. A.-J. Klümann, op. cit., lk. 294 jj.

normiisikud.

Kollektiivsed normiisikud on koolides loodud erinevatel alustel. Tööloomustaväitena erinevad tavaliselt - kuid mitte ühtlaselt kõinide koolide juures - õppenõukogu¹⁷⁾ või nõukogu¹⁸⁾, kooli hoolkogu¹⁹⁾ ja erilise kontaktipidava informatsiooniorganina kodus ja kooli vahel õpilaste vanemate erindus.²⁰⁾ Õppenõukogusse kuuluvad meil kõik vastava kooli õppejõud, kooliarst, hoolkogu erindaja²¹⁾ ja lastevanemate erindaja. Hoolkogusse kuulub meil aga vähemalt: koolijuhataja, õppenõukogu erindaja, õppeasutise ülalpidaja erindaja, õpilaste vanemate erindajad ja kooliarst. Õppeasutise juhtimiseks võib aga olla loodud ka eriline valitsus koos osakondadega, teaduskondadega ja vastavate organitega.²²⁾

¹⁷⁾ Vt. Aas, Kks, Gs, Kõs, Rkts, Ms, Öss, Pgs, Es.

¹⁸⁾ Vt. Rks.

¹⁹⁾ Hoolkogu erineb meil sünduslikult vaid algkoolis, sarnaliselt aga ka kutsekoolis. Vt. Aas ja Kks.

²⁰⁾ Aas, Kks, Gs, Kõs.

²¹⁾ Ainult algkoolis; kutsekoolis siis, kui hoolkogu sääl loodud.

²²⁾ Vt. Ks ja Üs.

Pääle eritatud individuaalsete ja kollektiivsete isikute võib koolides esineda veel palju avalikke teenistujaid ja organeid, nagu näiteks: töölised, tehnilised abijõud, kantseleiametnikud, majandusdirektorid j.n.e., ent need ei iseloomusta ainult kooli, vaid võivad esineda ka teiste asutiste koosseisudes ning jäävad selletõttu käesolevast käsitlusest kõrvale.

3. Üldine ülevaade kooli institutsionaalsetest normistikest.

mis on kooli õigusraamistik

Haldefunktsiooni teostajate puudumisel õigusraamistikku käsitledes jagatakse see sageli rühmades: konstruktiivne normistike, menetlusnormistike ja järelevalve normistike.

Konstruktiivne normistike, mis õigusraamistikute avalik-õiguslike teostajate iluselt kirjeldab normistike, kavatsidagi jagada rühmades: organisatoorseid ehk raamistiknormistike ja kompetentseid ehk pädevusnormistike.

Raamistiknormistike käsitleb õigusraamistikute avalik-õiguslike teostajaid, pädevusnormistike rühm avalik-õiguslike teostajate õigusi ja kohuseid seoses kooli õigusraamistikute teostamisega. Pa-

ingumistite jaguneb teadusnormistiku ja õiguskorraldusnormistiku osadeks. Teadusnormistiku käsitleb teadusnormistiku ja teadusnormistiku ametite normistiku määratlemise funktsioonide

II osa.

Kehtiva kooliõiguse institutsionaalne normistiku.

§3. Üldine ülevaade kooli institutsionaalsest normistikust.

kui ka teiste õiguskorra funktsioonide
Haldusfunktsiooni teostajatesse puutuvad õigusnormistikku käsitledes jaotatakse see sageli kolmeks: konstruktiivseks normistikuks, menetlusnormistikuks ja järevalve normistikuks.

Konstruktiivset normistikku, kui õiguskorra funktsioonide avalikõiguslike teostajate üleschitust käsitlevat normistikku, tahatselakse jaotada kaheks: organisatoorseks ehk rakingunormistikuks ja kompedentsi ehk pädevusnormistikuks.

Rakingunormistiku käsitleb õiguskorra funktsioonide avalikõiguslike teostajaid, pädevusnormistiku nende avalikõiguslike teostajate õigusi ja kohuseid seoses vastava õiguskorra funktsiooni teostamisega. Ra-

kingunormistiku jaguneb kreatiivseks ehk asutusnormistikuks ja ordinatoorseks ehk asendinormistikuks. Kreatiivne normistiku käsitleb asutiste moodustamist ja teenistujate ametisse radumist, asendinormistiku määratleb õiguskorra funktsioonide teostajate omavahelisi suhteid. Pätevusnormistiku jaguneb samuti kaheks: voimkonna normistikuks ja tehiomasusnormistikuks. Voimkonna normistiku püritab õiguskorra funktsioonide teostajate ülesanded mõne teise erifunktsiooni suhtes, tehiomasusnormistiku määrab funktsioonide teostajate omavahelise pädevuspiire ühe ja sama erifunktsiooni ülesannete raames.

Menetlusnormistiku käsitleb õiguskorra funktsioonide teostamise põhimõtteid ja käiku ning lõpuks järelevalve normistiku käsitleb õiguskorra funktsioonide teostamise ülevalet.²³⁾

Asudes käsitama koolisse püritavat meil kehtivat dogmaatilist õigusnormistikuks olgu tähendatud, et see on vähemalt praegusel silmapilgul väga kiiresti arenev, äärmiselt partikulaarne ja laialipaisatud. Mui isesisuusa ja kestel on loodud

²³⁾ Vrd. A.-J. Klümann, op. cit., lk. 250 j.

täiesti uus koolikorraldus ja on tekkinud rida uusi koolitüüpe. Iga koolitüübi aluseks on erisadus ja kuna igas koolitüübis leidub teisega midagi sarnast, erineb neis sadusis äärmiselt palju ühetaoliselt paralleelnorme. Sageli erineb neis normes üks ja sama mõte väljendatuna erisõnastuses, milline asjaolu ka tõlgendamisel võib pakkuda raskusi.

Laiapäisatust vähendab teataval määral see, et üldente kohaselt rohkem püsivamad normid koolide kohta on koondatud Seaduste Kogu VI köitese, milline käsitleb rahvaharidust ja kultuuriala. Täiendavalt ilmub Riigi Teataja kõrval Haridusministeeriumi ametliku ajakirjana Haridusministeeriumi Teataja, kus ilmutatakse kõik rahvaharidust ja kultuuriala puudutavad seadused, määrused ja Haridusministeeriumi korraldused ja ringkirjad. Lõppeks leidub ka isiklike kodifitseeringud, kus on ilmutatud kuni teatava momendini antud ja selle ajani kehtinud tähtsamad normid haridusalal.

Kui vaadelda kooli institutsionaalselt normistiku vastavalt sel pool antud teoreetilisele lägitusele, siis erineb kõige ühtlasemana ja teraviklikumalt järelvalve normistiku, mis ongi koondatud peamiselt ühte seadusesse. Võrdlemise ühetaolisena

kõikide koolitüüpide juures, kuid siiski laiali-
paisatuna eriseadustes, esineb ka pädevusnor-
mistik. Kõige rohkem erinevusi koolide suhtes
aga pakub rakingu- ja mehitlusnormistik, mis
on teataval määral täiesti loomulik, kuna need
normistikud vastavad arutisi suurimal määral
individualiseerivad. Segavatena tunduvad vaid liig-
sed kordumised teatavais küsimusis.

1. peatükk.

Rakingunormistik.

§4. Koolide moodustamine ja avalikkunde teenistu-
jate ametisse seadmine.

Järgnevalt arume vestlema koolide moodus-
tamist ja vastavate teenistujate ametisse seadmist
kehtivate õigusnormide põhjal.

Et just koolid esijoones peavad rahve-
haridust levitama, on juba määratletud põhisea-
duses.²⁴⁾ Nende arutiste moodustamine ja sisemine üles-
ehitus aga on jäetud seaduste ja määruste korral-
dada. Seaduste ja määruste järel on aga koolide
arutamine ja ka korraldus erinev sellejärgi, kas on
tegemist avalike- või erakooliga. Selline jaotus ava-
lineus ja erakoolus erineb legaalse jaotusena, kus-

²⁴⁾ P_s §22.

juures avalikkude koolide all mõistetakse kõiki kooli, milliseid peetakse ülal riigi ja omavalitsuste poolt ja mis kuuluvad vastavate seaduste alusel avalikkude õppeasutiste hulka²⁵⁾, erakoolide all aga kooli, milliseid peetakse ülal eraisikute ja eraorganisatsioonide poolt, kui ka neid kohalikkude omavalitsuste ja vähemushuvuste kultuur-omavalitsuste poolt ülalpeetavaid kooli, mis ei kuulu vastavate seaduste alusel avalikkude õppeasutiste hulka.²⁶⁾ Nii kuuluvad radurumõtte kohaselt avalikke koolide võrku eriteks: ülikoolid, pedagoogiainid, õpetajate seminarid, riigi kunstikoolid, Riigi Kunsttööstuskool, Eesti Vabariigi Tallinna Konservatoorium ja Lava-kunstikool; ning teiseks: kõik algkoolid, keskkoolid, gümnaasiumid ja kutsekoolid, milliseid peetakse ülal riigi ja omavalitsuste poolt. Kõik ülejäänud koolid on erakoolid.

Avalikke koolide arutamine on osalt lähenõhtud eriseadustega, millistes ka vastavate koolide ametlikud nimed on mainitud *expressis verbis*²⁷⁾, osalt on aga

²⁵⁾ Rks §7. - Gs §7. - Kõs §9. - Ms §6.

²⁶⁾ Es §1.

²⁷⁾ Rks, Rnts, Üs, ks.

nende arutamine võimaliku vajaduse järgi. Selle vaja-
duse otsustajateks on ühelt poolt need, kes võivad
erineva avaliku kooli arutamise tegevusega, ja
teiselt poolt need, kes nende koolide elluviit-
mises annavad loa. Vajaduse järgi loodavaid
avalikke kooli võivad üldse arutada ja ülal-
pidada vastavate seaduste põhjal riik²⁸⁾, linna²⁹⁾,
maakonna³⁰⁾, valla³¹⁾ ja kultuurivõimendused³²⁾. Su-
juures arutamise tegevuse tegijad ja arutamis-
lubade andjad erinevad üksikute koolitüüpide
juures, vastavalt nende seaduste poolt omista-
tud osatähtsusele. Nii võivad avalikkude alg-
koolide vormiliste arutamise tegevusega erineva
algkoolide võrgu kava koostamisel maa- ja linna-
valitsused, kusjuures maavalitsused omakorda
peavad arvestama vallavalitsuste põhjendatud
ettepanekuid. Arutamise tegevuse otsustab siin
Haridusminister algkoolide võrgu kava kinnitamisega

28) Aas § 19. - Kks § 7. - Js § 7. - Kõs § 9. - Öss § 2. - Iqs § 2.

29) Linnaseadus § 11, p. 24. RT 1938, 43, 404.

30) Maakonnaseadus § 8, p. 7. RT 1938, 43, 405.

31) Vallaseadus § 10, p. 6. RT 1937, 32, 310.

32) Vs § 2, a.

pärast selle häärskitumist maa- või linnavalikogu poolt.³³⁾ Avalikkude koolide ja gümnaasiumide arutamise-panekuid esitavad omavalitsused Haridusministeeriumi Kooliosakonnale ja avalikkude kutsekoolide arutamise-panekuid esitatakse omavalitsuste poolt Haridusministeeriumi Kutsekooli Osakonnale. Neid ettepanekuid otsustab Vabariigi President.³⁴⁾ Lühjures tuleb täheldada, et vähemusrühvuste kultuur-omavalitsused saavad arutamise-panekuid teha ainult kokkuleppel vastava maa- või linnavalitsusega vähemusrühvuste avalikkude koolide võrgu väljatöötamisel, mille kinnitab Vabariigi Valitsus Haridusministri ettepanekul. Samuti otsustab siin küsimuse Vabariigi Valitsus, kui kokkulepet ei saavutata.³⁵⁾ Õpetajate seminaride ja pedagoogiumide arutamise kohta võib ettepanekutega esineda Haridusminister ja otsustajaks on siin seminaride puhul Vabariigi President ning pedagoogiumide puhul Vabariigi Valitsus.³⁶⁾ Kõikide teiste avalikkude koolide arutamine ei ole

33) Kas § 21.

34) Kms § 9. — Gs § 9. — Kõs § 11.

35) Vs § 4.

36) Oss § 3. — Pgs § 2.

võimalis vajaduse järgi, veid nad on expressis verbis ettenähtud otse vastavates seadustes.

Eraõppeasutisi võivad arutada ja ülal pidada omavalitsused, juriidilise isiku õigusega eraorganisatsioonid ja -asutised ning täielikud eraisikud.³⁷⁾ Arutamiseettepanekuid võivad siin Haridusministeriumile esitada kõik, kes on õigustatud üldse erakooli ülal pidama³⁸⁾, ja ettepanekud otsustab kõrgemate eraõppeasutiste³⁹⁾, eragümnaasiumide, vakerakoolide ja üle kolmeaastase kursusega erakutsesekoolide suhtes Vabariigi President ning kõigi teiste eraõppeasutiste suhtes Haridusminister vastavalt Haridusministeriumi Teaduse- ja Kunstiosakonna, Kooliosakonna või Kutseoskuse Osakonna ettepanekul.⁴⁰⁾ Lõpetades koolide

37) E. § 10.

38) H. § 11.

39) Kõrgemate eraõppeasutistena tuleb kehtivate seaduste järel mõista neid ^{ra-}õppeasutisi, millised oma ülesannetelt ja riikilt vastavad avalikele vastavates seadustes expressis verbis mainitud kõrgemaile õppeasutistele ja milliste kohta arutamisluba antakse vaid põhimääruse põhjal. H. E. § 8.

40) E. § 12.

asutamise küsimust näib loomulikuna oletus (kuigi seda reedustest sõnasõnelt välja lugeda ei saa), et kõik asutamiseotsused kinnitavad instantsid võivad koolide asutamist otsustada ka ilma vastava ettepanekuta väljastpoolt. Samuti võivad asutamissooviavaldustega erineva reeduses ametlikult ettenähtud asutamisetpanekuid tegevate instantside ees oma korda veel muud isikud ja organisatsioonid, kusjuures niisugused algatused on eriliselt ettenähtud maa- ja linnakoolivalitsuste pädevuses.⁴¹⁾

Tenistujatest vaatleme vaid õppejõudude ametisse readmist. Nõuded, millistele õppejõud peavad vastama, on kehesugused: ühed, millised on määravad kõikide õppejõudude kohta, ja teised, millised on määravad ainult teatava koolitüübi õppejõudude kohta. Üldiselt peab õppejõud vastama positiivselt järgmistele nõuetele: 1) peab olema Eesti Vabariigi kodanik; 2) peab oskama riigikeelt; 3) peab olema vähemalt 20 aastat vana, välja arvatud õpetajaameti kandidaatidel; 4) peab vastama tervislikult Haridusministri sellekohase määruse nõuetele; 5) peab omama

⁴¹⁾ Eestimaa koolivalitsuse ajutine korraldus. § 17, f. R 51918, 6.

— Määrus linna-koolivalitsuste korraldamise kohta. § 37, f. R 51918, 10.

vastavat õpetajakutset või peab olema õiendatud vastava õpetaja kutseeksami kutsekomisjonis, välja arvatud juhul, kui õppejõu kohale ei leidu ^{nõude} nõuetele vastavat kandidaati, mispuhul õppejõude ametisse kinnitav asutus võib määrata sellele kohale kauevalt ühes kooliaastas õppejõu kohusetäitja isikute hulgast, kes vastavad reeglite muudele nõuetele ja keda see asutus nende ettevalmistuse poolt leiab kohaseks antud kohale. ⁴²⁾ Negatiivsed nõuded erinevad Õts §3 järgmiselt: „Õppejõuks ei või võtta isikut: 1) kes radusjõusse astunud kohtuotsusega on kaotanud õiguse olla riigi- või omavalitsuse teenistuses või õppejõuks õppeantises, või kellele Õppejõude teenistuse seaduse §86 ja §87 põhjal on keelatud teenistusse astuda; ⁴³⁾ 2) kes on eluüritamise või kohtu all riiteo

⁴²⁾ Õts §2.

⁴³⁾ Õts §86 käsitleb Haridusministri õigust vabastada õppejõude ametist ja keelata õppejõule ühtlasi ametisse astumine kolmeks aastaks, kui selle õppe- või kasvatus töö on puudulik või käitumine kasvatajale ebakohane. §87 käsitleb Vabariigi Presidendi ja Vabariigi Valitsuse õigust vabastada õppejõude ühes ametisse astumise keeluga kuni Vabariigi Presidendi äramuutva otsuseni, kui selle õppe- ja kasvatus töö osutub riigi huvidele kahjulikuks.

pärast, mille eest seaduses on nähtud ette vangimaja või raskem karistus, välja arvatud riivitearjad, mida võidakse lõpetada poolte leppimisel. Erilised nõuded õppejõudude kohta esinevad iga õppeasutiste liigile vastava õpetajakutse omandamise reeglina, milliste loetelu käesoleva töö raames ei ole vajaline.

Õppejõu ametisse seadmine toimub kas valimise või nimetamise teel, kusjuures kandidaadid saadakse kas kuulutamise läbi vähemalt ühes pealinnas ilmivas ajalehes, mille määrab iga kalendriaasta kohta Haridusminister,⁴⁴⁾ võetakse õppejõudude reservist⁴⁵⁾ või värvatakse kutsumise teel.⁴⁶⁾ Kõrgemate teadushirkude õppeasutiste ja kõrgemate kunstikoolide õppejõudude ametisseadmisel on sääljuures kehtiv oma erikord vastavate eriseaduste põhjal, teiste õppeasutiste õppejõudude ametisse seadmine toimub aga peamiselt Öts ette nähtud korras. Sellejärel otsustab ajalehes kuulutamise või kandidaadi esitamise reservist riigi poolt ülalpeetavais õppeasutistes õppeasutise juhataja, omavalitsuste poolt ülalpeetavais õppeasutistes — õppeasutist ülalpidav omavalitsus ja eraõppeasutistes — eraõp-

⁴⁴⁾ Öts §34.

⁴⁵⁾ Hb., §35.

⁴⁶⁾ Üs §61.

peasutise ülalpidaja, kui küsimus ei ole lahendatud teisiti eraõppeasutiste põhikirjas.⁴⁷⁾ Valimine toimub omavalitsuste poolt ülalpeetavais kooles vastava volikogu poolt, kusjuures maa- ja linnavolikogud võivad valimisõiguse delegeerida ka vastavale linna või maa haridusnõukogule, kus see olemas.⁴⁸⁾ Eraõppeasutiste õppejõude valib eraõppeasutise ülalpidaja, kui asutise põhikirjas küsimus ei ole lahendatud teisiti.⁴⁹⁾ Valitud õppejõu-kandidaadi kinnitab ametisse alg- ja täienduskoolides ja neile kursuse ulatuselt vastavais eraõppeasutises Haridusministeeriumi Kooliosakond. Kesk- ja kutsekoolides ja eraõppeasutises, mille kursus ületab alg- ja täienduskooli kursuse, kinnitab valitud õppejõu-kandidaadi ametisse vastavalt Haridusministeeriumi Kooliosakond, Kutseoskuse Osakond või Teadus- ja Kunstiosakond; nende koolide juhatajad kinnitab ametisse Haridusminister, välja arvatud avalikeude gümnaasiumide ja õigustega magümnasiumide juhatajad, kelle kinnitab ametisse Vabariigi President Haridusministri sellekohasel ettepanekul.⁵⁰⁾ Riigi poolt ülalpeetavate õppe-

⁴⁷⁾ Öts § 35 ja § 36.

⁴⁸⁾ Jb., § 41.

⁴⁹⁾ Jb., § 42.

⁵⁰⁾ Jb., § 44.

ametiste õppejõud seatakse ametisse aga määramise teel Haridusministeeriumi Kooliosakonna või Kutsesektsiooni Osakonna poolt, kusjuures aga õppeasutiste juhatajad määrab ametisse Haridusminister Haridusministeeriumi Kooliosakonna või Kutsesektsiooni Osakonna direktori ettepanekul, välja arvatud pedagoogiumide, gümnaasiumide, Tallinna Tehnikumi, Kunsttööstuskooli ja Tallinna Meresooli juhatajad, kelle kinnitab ametisse Vabariigi President Haridusministri ettepanekul. ⁵¹⁾

§ 5. Koolide tüüpe.

Koolide tegelikul moodustamisel on määravad mitmesugused põhimõtted, mis omakorda olenevad neist rihtidest ja ülesannetest, milliste taotlemiseks üks või teine kool ametatakse. Need rihid, ülesanded, kui ka ünnikud kindlad põhimõtted teatud koolide ülesehituses on fikseeritud artiklides, millel põhjal need asutused ellu kutsutakse. ⁵²⁾

Nii võivad koolid erineda põhimõtteliselt ühis- või lahuskoolideks, kusjuures erimete all

⁵¹⁾ Jb., § 40.

⁵²⁾ Vt. ka tehismasusnormid, lk. 40

liste korraldamine, juhtimine, valitsemine, varustamine ja õpilaste vastuvõtmine ning klassi- ja koolikursuse lõpetamine toimub avalikkunde koolide kohta maksivate eeskirjade alusel, ja kus õppejõudude palgad täies ulatuses või osaliselt on Vabariigi Presidendi otsusel riigi kanda.⁵⁵⁾

Suurem põhimõtteline erinevus erineb üld- ja kutsehariduslike koolide vahel.⁵⁶⁾ Üldhariduslike õppeasutised ei valmista õpilasi ette mitte mõnele kindlale elukutsale, vaid arendavad üldisi teadmisi ja oskusi, mis osutuvad kasulikuks ükskõik millisel kutsealal; kutsekoolid aga valmistavad õpilasi ette vaid ühele kindlale elukutsale. Üldhariduslike õppeasutised, olles küll jaotatud oma taotletavate ülesannete ressurse ja ulatuse järel astmetesse, moodustavad kokku ühtlase terviku n.n. ühtluskooli, kus iga järgmine kõrgem õppeasutus eeldab eelmist madalamat. Kõrgema kooli õppekava on sejuures vahenditult jätkus alama astme kooli õppekavale. Ühtluskooli esimese järgu moodustab algkool⁵⁷⁾, teise

⁵⁵⁾ E. s. § 2 ja § 3.

⁵⁶⁾ Vt. P. s. § 22.

⁵⁷⁾ H. a. s. § 1.

järgu moodustab keskkool ⁵⁸⁾ ja kolmanda ning viimase järgu gümnaasium. ⁵⁹⁾

Ka kutsekoolid rajanevad mõnele üldhariduslikule õppeasutisele, ja kuna algkool teatavais piires on meil kohuslik, siis peavad kutsekoolid eeldama põhimõtteliselt vähemalt seda sünduslikku algkooli. Sellejärel, millisele ühtluskooli astmele nad rajanevad ja kui pikk on nende õppeaeg, jagunevad kutsekoolid keskastme ja kõrgema astme õppeasutisteks. Keskastme kutsekool põhineb kuueklassilisel algkoolil ja tema õppeaeg kestab üks, kaks, kolm või neli aastat. Lühjuures ei ole tingimata nõutav, et keskastme kutsekool peaks põhjenema just algkooli kuueendale klassile, vaid kutsekooliks loetakse ka vähemalt nelja-aastase õppeajaga kuueklassilise algkooli haridusel põhjenuvaid kutsekooli. Eelmäinitud põhjal kuuluvad kutsekoolide hulka näiteks kõik põllundus- ja kodunduskeskkoolid ja Kuresaare meeskool.

Kõrgema astme kutsehariduslik õppeasutus põhineb keskkoolil või kutsekoolil ja tema õppe-

⁵⁸⁾

Krus § 1.

⁵⁹⁾ Qs § 1.

aja kestus on kuni kolm aastat. Kõrgema astme kutseharidusliikside õppeasutiste hulka kuuluvad ka kõrgema astme kutsekoolid või gümnaasiumid põhjendatud kutsehariduslikud erikoolid ühe kuni kolmeaastase õppeajaga. Nii loetakse seaduse mõtte kohaselt kõrgema astme kutsekoolideks näiteks Riigi Kunsttööstuskool, Tallinna Tehnikum ja teised tehnikumid ning Tallinna Merikool.⁶⁰⁾

Erilisi õppeasutiste seas moodustavad kõrgemad teaduslikud õppeasutised ja kõrgemad kunstikoolid, milliste ülesandeks on vastavate oskuste ja teadmiste edasiandmisega õpilastele levitada kõrgemat haridust ning edendada kunsti ja teadust. Need õppeasutised taotleavad korraga nii kutsehariduslikke kui ka üldhariduslikke sihte, moodustades ühtlasi õppeasutiste kõrgema astme. Nüüsguste koolide lõpetajaid peetakse kõrgema haridusega isikuid. Nendele õppeasutistele on tavaliselt kindlustatud seaduste piires ka autonoomia.⁶¹⁾ Nüüsguste kõrgemate teaduslike ja kunstikoolide hulka kuuluvad

⁶⁰⁾ Kutsehariduslike õppeasutiste jagunemise kohta vt. Kõs §§ 3-5 ja Ts § 4.

⁶¹⁾ Ts § 23. - Üs § 3.

Eesti Vabariigi Tartu Ülikool, Eesti Vabariigi Tallinna Teh-
nikaülikool, Kunstikool „Pallas“, Tallinna Konservato-
orium ja Tartu Konservatoorium.

Veel võiks mainida õppeasutiste süsteemis
n.n. erilaadilisi õppeasutisi, mis on õieti kutsekoolid, ent
mis ei mahu täpselt eelmiste jaotuste piiresse. Niisui-
gustena võiks mainida näitena kõrgemat sõjakooli, po-
litseikooli, seminare ja pedagoogiume.

Kõik need käsitletud koolid on üks-
teise suhtes iseseisvad asutised, ega ole neil mingi-
mugust alluvussuhet. Üksteisega on nad seotud
vaid õppekavadega, mis kas on rajatud üksteisele
või on teatavas mõmuvuses ja riigilises ühtekuun-
luses vastavalt eriliiki koolidele.

2. peatükki.

Pädevusnormistik.

§ 6. Võimkonnahormid.

Kooli teoreetilise osa käsitlese põhjal tuleks olla
selge, et kool haldusasutisena on ulkoige kutsetud teos-
tama haldusfunktsiooni. Seame aga ühtlasi, et hal-
dusasutised mõnikord otstarbekohasuse nõude tõttu
teostavad oma püüetud ülesannete raames ka le-
gislatsiooni ja jurisdiktsiooni. Esitame nüüd küsi-
muse: kas ka kool omab ülesandeid teiste erifunk-

tsioonide suhtes?

Kool on eeskätt teoarutis ja võib-
seda võrd piiratud ülesandeid, et tal nende teos-
tamisel ei ole erilist vajadust luua üldnorme. Ent
siiski on antud teatavaile organeile ka siin mää-
rusandlusõigus. Need määrused võivad aga käia
ainult arutise organisatsiooni moodustavate isikute
kohta, või ka mõnikord nende kohta, kes vastava
arutisega on mõnesuguses vahelkorras. Nende mää-
rustega ei suunata mitte tegevust väljaspool aru-
tist, vaid nendega korraldatakse arutise seismist
elu. Selle tõttu võib neid määrusi nimetada õieti
kooli sisekorra määrusteks, ja kuna nad omavad
vaid piiratud kohalikku kehtivust, ei üllata neid
tavaises korras Riigi Testaja kaudu. Nii on määrus-
andlusõigus õpilaste kohta antud koolis peamiselt
kas õppenõukogule⁶²⁾ või nõukogule⁶³⁾. Kõrgemad koo-
lid, millistele on antud teatud piires autonoomia,
võivad oma organite kaudu korraldada määrus-
tega ka mõnesuguseid administratiivseid ja majandus-
likke asju. Nii on ülikoolis osaline määrusandlus-

⁶²⁾ Stas § 68, p. 9. — Kks § 44, p. 7 ja 8. — Gs § 44, p. 7 ja 8. — Kõs
§ 147, p. 7. — Rkts § 37, p. 9. — Ms § 29, p. 7. — Öss § 30, p. 5. — Tgs § 32, p. 5.

⁶³⁾ Rks § 32, p. 5.

õigus ülikooli valitsusel ja nõukogul.⁶⁴⁾ ning Eesti Vabariigi Tallinna Konservatooriumis konservatooriumi valitsusel ja nõukogul.⁶⁵⁾ Eraõppeasutiste organite pädevuse selles osas määrab ära nende põhikiri.

Jurisdiktsiooni alale tungib kool ka vaid oma organisatsiooni piires, ja jurisdiktsiooni aktid kannavad siin peamiselt distiplinaarotsuste ilmet. Nii erivad õpibaste suhtes distiplinaarvoimuu õppe-nõukogud, kes võivad teha oma alustes kerkatuseks abinõude tarvitamisel kohta edasi delegerida ka õppejõududele.⁶⁶⁾ Ülikoolis omavad distiplinaarvoimuu ülikooli valitsus⁶⁷⁾, ülikooli rektor ja akadeemiline kohus⁶⁸⁾ ning Tallinna Konservatooriumis konservatooriumi valitsus⁶⁹⁾. Peale distiplinaarotsusteid tegevate organite võib aga õppeasutise piires esineda ka mitmesuguseid aukohtuid ja allasutiste või allorganisat-

⁶⁴⁾ Üs § 18 ja § 23, p. 1.

⁶⁵⁾ Ks § 13 ja § 24, p. 5.

⁶⁶⁾ Kas § 68, p. 7 ja 10. — Kas § 44, p. 1. — Gs § 44, p. 1. — Kõs § 149, p. 1. — Rats § 37, p. 1 ja 7. — Öss § 30, p. 1. — Pgs § 32, p. 1 ja 2. — Es § 35.

⁶⁷⁾ Üs § 18.

⁶⁸⁾ Rk, § 14, p. 6 ja § 108.

⁶⁹⁾ Ks § 13.

riigivõimade iseseisvaid kohtuid, millised peaaegu distsiplinaar-
kõrvalduste lahendamiseks ja muude raskendavate küsimuste.⁷⁰⁾

Erilise ülesande jurisdiktsiooni alal on
koolikohustuse täitmise järelevalve teostamisel algkooli
hoolekoogu. Tal on õigus trahvida neid õpilasvanemaid
rahaliselt, kes on süüdi hoolitus järelevalves oma kooli-
kohustavate laste üle, mille tõttu viimased vaban-
damata põhjusel koolist on puudunud.⁷¹⁾

§7. Tehiomasusnormid.

1. Otsused ülesanded.

Tehiomasusnormide puhul peame eristada
eritama kooli suhtes riigiselt selle kõige olulisema
küsimuse: mis on kooli tegevuse otsused ülesanded
ja sihid, milles koolid on üldse olemas, mille suh-
tes kool kui haldusüksus on tehiomane?

Peame tunnustama, et haldusfunktsiooni
teostamisel rahvahariduse korraldamine on riik-
likult ühe külalt tähtsa alana.⁷²⁾ Selle ala avalik-

⁷⁰⁾ Noorsoo organiseerimise seadus §§ 13-17. Riik 1936,
82, 655. — Üs § 94. — Ks § 59.

⁷¹⁾ Ks § 80, p. 12 ja 13.

⁷²⁾ Vt. P. § 22, lg. 6.

õigurlikeks teostajateks on paljud ametid ja teeni-
tijad. Kool kui kutseline õppeasutus omab aga
nende ametiste seas tsentraalse tähenduse. Ta
kaotleb oskuste-teadmiste levitamiseks hariduslikke,
kasvatustikke kui ka eildokultuurilisi sihte. Need
sihid liiavad tegelikult rakendamist koolis kahe
erifunktsiooni — õpetuse ja kasvatuse teostamisel,
millised pedagoogiliste põhimõtete kohaselt pole
üksteisest lahutatavad ja millised liiavad õppe-
asutisi käsitlevates radustes tähtsuse poolest enam-
vähem võrdset rõhutamist.⁷³⁾ Tääljuures on loomulik,
et õppeasutiste madalamal astmel liiab suuremat
rõhutamist kasvatus ja kõrgemal astmel õpetus. Kuu-
magi funktsiooni osatähtsus kajastub vastavate am-
tiste kohta kehtestatud õppeavades. Ent selle juures
tuleb täheldada, et lehenilgede arvult näiliselt võid-
ne nõuete määrang õpetuse ja kasvatuse suhtes õppe-
avades ei tähenda veel nende funktsioonide võrd-
set osatähtsust. vastavas koolis. Nii on väitens Hari-
dusministri poolt kinnitatud rihtluskoohi õppeavades
nõuded ja normid õpetuse teostamise kohta küll pelju
täpsemalt finseeritud kui nõuded kasvatuse teostamise

73) J. K. Kõiv, "Õpetuse ja kasvatuse funktsioonid",
kinnitatud 73) J. K. Kõiv, "Õpetuse ja kasvatuse funktsioonid",
1938. a.

74) Ks. 62. — Kus 63. — Kus 64.

kohta, ent see asjaolu esineb rohkem paratamatu-
sena kasvatusale üldise vähesi fikseeritavuse tõttu
kui selle ala alahindamisena.⁷⁴⁾ Seda toonitavad
ka vastavad selituskirjad.

Õpetamisel võib omakorda samuti
järgida kahte erinevat suunda: kas arendada
rohkem teadmisi, või rõhutada oskusi. Ka osku-
sed ja teadmised ei erine siinjuures diamet-
raalselt erinevatena, vaid on sisuliselt teatud
sühtekuuluvuses ja põimuvuses. Ent põhimõtteliselt
levitavad näiteks kutsekoolid rohkem oskusi ja
üldhariduslikud koolid rohkem teadmisi.

Kõrgemad teaduslikud õppeasuti-
sed ja kunstikoolid erivad mainitud sihtide kõr-
val veel erilisi sihte. Nii on erimeel pühendatud
peält muude ülesannete teaduse ja teised kunsti
arendamisele.⁷⁵⁾

Neid kooli otseid ülesandeid — õpe-
tamist, kasvatamist, kui ka teaduse ja kunsti aren-
damist — peavad teostama kooli teenistujatest erit-
kätt õppejõud. Ka teised õppeasutise teenistujad on

⁷⁴⁾ Vt. „Algkooli, keskkooli ja gümnaasiumi õppeavad“,
kinnitatud Haridusministri poolt 19. märtsil, 1938. a.

⁷⁵⁾ Üs § 2. — Kes § 3. — Ks § 1.

kohustatud töötama kooskõlas nende ülesannetega, ent otseselt on nad ette nähtud vaid õppejõudude pädevuses.⁷⁵⁾ See pädevus on kindlaks määratud peamiselt Õppejõudude teenistuse seaduse neljandas peatükis, aga üksikuid pädevusnorme õppejõudude kohta leidub ka seadustes, millised käsitlevad teatud kooliliike. Viimased seadused kui eriseadused omavad erisigust. Õts es ja võivad neid varieerida, täiendada, või ka muuta. Õts kehtib siiski peaaegu muutmatuselt kõigi alg-, kesk- ja kutsekoolide ja gümnaasiumide kohta, kuna neid kooli käsitlevates eriseadustes vastavaid erinorme ei leida.

Õts järel peab iga õppejõud tegema temale usaldatud õppe- ja kasvatusetööd korralikult, hoolsalt ning Eesti Vabariigi huvides, ta peab täitma kõik tema teenistusse puutuvad seadused ja määrused, samuti seaduste ja määrustega kooskõlas olevad oma ülemuse⁷⁶⁾ käskud ja korraldused ning õppenõukogu otsused.⁷⁷⁾ Kui käsk, korraldus või otsus on vast-

⁷⁶⁾ „Oma ülemuse“ all tuleb siin mõista õppe-
ametise otsust juhti, nimetatagu teda siis koolijuhatajaks, di-
rectoriks, rektoriks või veel kuidagi tihti.

⁷⁷⁾ Õts §66, lg. 1.

lus seadusega või seaduspäraste artikjadega, peab õppejõud sellist teatama käsu- või korraldustand-
vale ülemusele või otsusetegevale õppenõukogule ja
niiugusest käsurst, korraldusest ja otsusest, mis ri-
seldab ettepaneku kuritegevusele järgmisele kõrge-
male ülemusele.⁷⁸⁾ Nii on õppejõud ise kohustatud
järelevalvama oma teenistusealase tegevuse seadus-
likkuse üle ja ühes sellega tehtud ka selle tege-
vuse seaduslikkuse eest vastutavaks.⁷⁹⁾ Tema käi-
tumine õppeasutises kui ka väljaspool õppeasutist peab
olema korvataja kõrge kaitse kohane.⁸⁰⁾ Õppejõud on
kohustatud hoidma ka tema hooldes usaldatud õppe-
asutise vaba ja vastutab selle rikumise või kaotri-
minuse eest niivõrd, kui võrd ne oleme tema süüst
või kohuse mittetäitmisest.⁸¹⁾ Teenistusest puududa või
teenistusse hilistuda võib õppejõud ainult mõjuvaid
põhjusi, millest on: 1) haigus, sõjaline tegevus, tuli-
kahi, veeputus, ja raudte- või laevasõidu seisak või
üldse ühenduse katkemine, kui need teenistuses teenis-

⁷⁸⁾ Jb., § 66, lg. 3.

⁷⁹⁾ Jb., § 66, lg. 2.

⁸⁰⁾ Jb., § 69.

⁸¹⁾ Jb., § 72.

tusse ilmumist; 2) tõkestamise etstarbel vahel ole-
mine; 3) vanemate, abikaasa või laste surm või raske
haigus; 4) kohtusse ilmumine kohtu kutsel.⁸²⁾ Esimest
korda oma ülesannetesse astudes on õppejõud kohus-
tatud andma ametitöötuse sellekohase valemi
järgi.⁸³⁾

Pädele positiivsete nõuete leidub normes
õppejõudude kohta ka negatiivseid nõudeid, millised
määravad, mida õppejõud teha ei tohi. Nii ei
või õppejõud loobuda temale pandavaist pedagoogi-
listest ülesannetest, nagu klassijuhataja ülesanded,
õppenõunogu sekretäri kohused, ekskursioonist osavõtt,
raamatukogu ja õppevahendite hoid, korrapidamine
õppeasutise ettevõtetel, õpilaste järelvalve õppeasutises ja
väljaspool õppeasutist ja vestavais suadusis ettenähtud
teised kohused.⁸⁴⁾ Õppejõule on keelatud anda erastunde-
tasu eest oma õpilastele ainetes, mida õppejõud neile õpe-
tab õppeasutises.⁸⁵⁾ Ka on avalikkunde õppeasutiste õppe-
jõule keelatud osta õppeasutise vare, mis usaldatud te-

82) Jb. § 75 ja § 76.

83) Jb. § 65.

84) Jb. § 67.

85) Jb. § 82.

ma kätte müümiseks, samuti sõlmida veralisi lepinguid selle arutisega, kus ta ise teenib, niikasti enese või abikaasa nimel kui ka eraisiku kaudu, või õppeasutise esindajana sõlmida ostu-müügilepinguid oma esimese nelja astme sugulastega ja kahe esimese astme hõimlastega.⁸⁶⁾ Lõppeks ei tohi õppejõud, kui tal on vähemalt 50% teaduses ettenähtud nädalatuundide arvuist, pidada tasulist kõrvalteenistust ilma õppejõudu ametisse kinnitava arutise loata.⁸⁷⁾

Hohustuste kõrval omab õppejõud ka õigusi. Nii saavad avalikkude õppeasutiste ja õigustega erakoolide õppejõud teenistuse eest reeglises määratud tasu. Ühtlasi kindlustatakse neile arstiabi, laste-abiraha ja pension sellekohaste reeglite alusel. Teiste erasõppeasutiste õppejõududele makstakse tasu nende arutiste ülalpidajate poolt normide kohaselt, mis nähtud ette reeglises avalikkude õppeasutiste õppejõudude kohta.⁸⁸⁾ Õppetöö vabaeaga võib õppejõud kesutada oma äranõgemisel, kui temale ei ole pandud mõnd õppekohustust või kui ta hooler ei ole usaldatud alalist ülevaatust

⁸⁶⁾ Jb., § 74.

⁸⁷⁾ Jb., § 81.

⁸⁸⁾ Jb., § 52 ja § 61.

nõudva õppeasutise või mõne selle juures töötava ametise juhatamist. Viimasel juhul aga on kindlustatud talle funktsioonid vähemalt üks kuu kooliastast kerkel.⁸⁹⁾

Õppejõududega taolisi õigusi-kohuseid erivad ka õppeasutiste juhatajad, kust ka nemad kuuluvad õppejõudude hulka. Peale selle aga on nende pädevuses ette nähtud õppe- ja kasvatustöö ning majandusliku ala juhtimine, vastutus koolitöö korralduse ning kooli vara korrasoleku eest ja kooli arjaajamine kooskõlas seaduse eeskirjadega ning õppenõukogu otsustega (ka hoolkogu otsustega, kui see olemas). Eriti on juhataja ülesanded: 1) kooli erindamine ja läbikäimine teiste ametistega ning isikutega; 2) koolise puutuvate küsimuste selgitamine ja eritamine otsustamiseks õppenõukogule (ka hoolkogule, kui see olemas); 3) juhatus andmine õpetajatele õppe- ja kasvatustöös, kusjuures juhatajal on õigus õpetajatele korralduste puhul teha märkusi ja hoiatusi; 4) õppe- ja kasvatustöö jaotamine õppejõudude vahel; 5) järelevalve ja hoolitsemine, et koolitöö toimiks taustamatult ja et kõik õpetajad ja õpilased täidaksid oma kohuseid korralikult; 6) kooli eelarve ja aruannete koostamine; 7) tööjõudude ametisse määramine ja vabastamine; 8) õppenõukogu koos-

⁸⁹⁾ Jb., § 64.

olevate juhatamine.⁹⁰⁾ Kõrgemate teaduslikeude õppeasutiste ja kõrgemate kunstikoolide juhatajail – rektoril, direktoril – on pädusnormistiku vastavate eriseaduste alusel ulkaaritatust erinev, aga siingi erinevad nende tähtsamate ülesannetena: 1) arutise juhtimine administratiivsetel ja distsiplinaarsetel aladel ja 2) järelvalve õppetgevuse ning majanduskirja arjasjamise korralduse ja seaduspärasuse üle.⁹¹⁾

Õppearutise otsuste ülesannetega ja nende ülesannetega kooskõlas olva tegevuse korraldamise ja juhtimisega on tegerad arutise seesmures ka mõned kollektiivsed organid. Nii on õppendukoogu ülesandeks õppe- ja kasvatusküsimuste ning nendega ühenduses olevate munde kooliliku küsimuste lahendamise. Mõned neist ülesannetest on eriliselt välja tõstetud, nagu näiteks: 1) õppe- ja kasvatusviiside arutamine; 2) õppekava läbivõtmise ulature ja ettenähtud kõrvalalaldumiste arutamine; 3) töökarade arutamine; 4) õpilaste vastuvõtmine, vastavaisse klassidesse paigutamise ja õpilaste koolist eemaldamine; 5) õpilaste käitumise ja hooluse hindamine, nende

⁹⁰⁾ Kas § 59. — Kks § 35. — Gs § 35. — Kõs § 138. — Rnts § 28 — Rks § 26. — Ms § 21. — Es § 43. — Oss § 26. — Pgs § 24.

⁹¹⁾ Üs § 14. — Ks §§ 17–19. — Rks § 26.

klassist klassi ülevõimimine ja kooli lõpetamise otsustamine ning neile tunnustuste andmine; 6) koolide korraldajate kodukordade vastuvõtmine ja õpilaste kooste käivate määruste koostamine ja maksmapanemine Haridusministeeriumi poolt antud üldalustel; 7) otsustamine koolis ber- vitatavate kasvatusliikude abinõude üle; 8) ruumide jaotamine; 9) õpilasarorganisatsioonide tugevuse korraldamine.⁹²⁾ Täolised ülesanded kuuluvad mõnes õppeasuti- ses nõukogule ja valitsusele.⁹³⁾

2. Kaesuvad ülesanded.

Kool oma otseste ülesannete teostamisel ei saa lehtmata jätta teatud kõrvalisi küsimusi, mis otse töö juures esinevad paratamatute kaasmä- hitena. Nii on kooli teotsemine restud näitus mööds- pääsematute kuludega. Nende kulutuste korraldamine, vartavate tulude hankimine ja kogu kooli majandus- ala juhtimine - nagu nägime ka erisool - kuulub enemi- kus koolis päämiselt õppeasutise juhataja ülesannete hulka.⁹⁴⁾ Tulud on hankitavad sejuures avalikes

⁹²⁾ Kas § 68. - Kks § 44. - Gs § 44. - Kõs § 149. - Rkts § 37. - Ms § 29. - Ess § 30. - Pgs § 32. - Es § 35.

⁹³⁾ Rks § 32. - Üs § 23 ja § 18. - Ks § 24 ja § 13.

⁹⁴⁾ Vt. lk. 47 j.

koolis elarve korras kas emavalitsuse ja riigi summadest või õppeasutise erisummadest. Õppeasutise erisummad koostuvad õppemaksudest, kingitustest, toetustest, trahvidest ja kooli ettevõtetest, nagu pidudest, korjandustest, loteriidest, töökaudetest j.n.e.⁹⁵⁾ Eraõppeasutiste tulud saavad peamiselt õppeasutiste ülalpidajate kaudu ja asutiste erisummade kaudu, nii nagu see vastavates põhikirjades ette nähtud.⁹⁶⁾ Osa koolis tegeleb majandusküsimustega õppeasutise juhataja asemel või ka kõrval kas majandusdirektor⁹⁷⁾, majandusjuhataja⁹⁸⁾, valitus⁹⁹⁾ või hoolusogu.¹⁰⁰⁾

Täie finantsajade aga kaasub õpetööga veel teisi küsimusi kõrvalabadel, millestere koost ei või suhtuda üksikuiselt. Nendest tähtsamad on hooldusküsimused ja tervishoidlikud küsimused.

⁹⁵⁾ Kas §20. — Kus §7 ja §14. — Js §7 ja §14. — Kõs §9 ja §13. — Rkts §§10-12. — Rks §§64-66. — Ms §6 ja §12. — Öss §2 ja §5. — Pgs §2 ja §7. — Üs §§124-127. — Ks §§124-127.

⁹⁶⁾ Öös §10 ja §11, 9.

⁹⁷⁾ Üs §57.

⁹⁸⁾ Jb. §54.

⁹⁹⁾ Jb. §18. — Ks §13.

¹⁰⁰⁾ Kas §80, p. 2 ja 3. — Kõs §170, p. 1, 2 ja 8. 6-10.

Koolides õpib sageli anduraid aga vaeseid õpilasi, kes viitsa majandusliku olukorra tõttu peavad oma õpingud kestutama, kui neid rahaliselt ei toetataks. Peale selle teame, et algkool on teatud ulatuses meil tehtud sunduslikuks, ja selle tõttu on tubasid vaesemate õpilaste majanduslikku abistamist peetamatuks. See erineb õpilaste heaolu eest hoolitsemisel alarid, mis puudutavad mitte ainult vaesemaid õpilasi, vaid kõiki õpilasi arutise piires, nagu näiteks toitlustamisküsimus, õppereisid, kunstivisitingimused etteanded j.n.e. Nende küsimuste arutamine kuulub oselt hoolkojudele¹⁰¹⁾, vanemete komiteedele¹⁰²⁾ ja õppenõuandjatele¹⁰³⁾, osalt aga nende organite kompetentsi, kelle hoolus on arutise üldine majandusliku korraldamine.¹⁰⁴⁾ Mõnes koolis on lubatud ka moodustada erifonde õpilaste abistamiseks, õppereiside korraldamiseks ja muudeks sarnasteks otstarveteks vastavate põhikirjade alusel ning määrata stipendiume eriliste kodukordade alusel.¹⁰⁵⁾

¹⁰¹⁾ Kb. § 80, p. 2 ja 3. — Kõs § 170, p. 1, 2 ja 8.

¹⁰²⁾ Kks § 54 ja § 60. — Gs § 54 ja § 60. — Kõs § 165.

¹⁰³⁾ Kks § 44, p. 6. — Gs § 44, p. 6. — Kõs § 149, p. 6. — Rkts § 37, p. 10. — Rks § 57. — Üs § 29, p. 6. — Öss § 30, p. 4 ja 7. — Tgs § 32, p. 4.

¹⁰⁴⁾ Üs § 37, p. 4 ja § 93. — Ks § 29, p. 6.

¹⁰⁵⁾ Kõs § 19. — Öss § 6. — Tgs § 8. — Üs § 93. — Rks § 57.

EX LIB. Univ. Tart.

Tervishoidlikke nõudmisi õppeasutise piires on kohustatud silmas pidama nii teenistujad kui ka õpilased. Eriti peavad aga arstide tervishoidlikke tingimusi jälgima ja õpilaste tervise eest hoolitsema kooliarstid.¹⁰⁶⁾ Nende kohuseks on teha vastavat selgitustööd, valvata üldis-tervishoidlike määruste täitmise järel koolis, teha korraldusi preventiivsete vahendite tarvitusele võtmise kohta nakkushaiguste levimise puhul, ambulatoorselt läbi viia haigeid õpilasi ja üldse jälgida õpilaste tervislikku seisukorda.¹⁰⁷⁾

3. peatükk.

Menetluse ja järelvalve normistik.

§ 8. Menetlusnormistik.

Menetlusnormistik käsitleb õigusnormide teostamise põhimõtteid ja käiku. Järgnevalt tuleb siis käsitleda vastavalt töö teemale see osa õigusnormistikust, mis puudutab kooli tegevuse, s.o. õpetamise ja kasvatamise põhimõtteid ja käiku. Selleko-

¹⁰⁶⁾ Kes § 65. — Kms § 40. — Gs § 40. — Kõs § 145. — Ms § 25. — Üss § 25. — Pgs § 22.

¹⁰⁷⁾ Tervishoiu Peavalitsuse määrused kooliarstide tegevuse kohta. RT 1921, 21.

harult peaks õigusenormide alusel vastust otrima küsimus-
tele: kuidas peab koolis õpetama ja karvatama, milliseid
võtteid onitub otstarbekoharaks nende kooli otreste ütlesan-
neta teotamisel ja milliseid erilisi nõudeid sääljures va-
janub järgida? Siinkohal aga täheldatagu eriliselt,
et nende küsimuste vastamine on jäetud päämiselt
küll pedagoogina ja didaktika ütlesandeks ning
kehtiv õigus eritab sel alal vaid üksikuid nõudeid.
Õigusenormid otseselt viitavad mõningais karvatuse ja
õpetuse menetluskuisimuses pedagoogilistele normidele.¹⁰⁸⁾

Ent kuigi õigusenormidega pole rätitud
üksikute tundide, loengute ja ettekannete käis teatud
õppeainetes, leidub siiski menetlusnorme, mis puundu-
tavad kogu kooli tervikulist teotsemist või koguni kõiki
de koolide teotsemist ühtlasi. Nii on määratud üksiku-
te kooliliikide või ka üksikute koolide õppekarade alusel
igele õppeasutisele oma kindel ainekäsitluse ulatus ja pii-
rid, korraldetud tunni- ja töökavade alusel täpne
asutise töö- ja päevakord ja reguleeritud vastavate mää-
ruste ja riiseaduste alusel õppetöö kestus, vahuvajad, ek-
samikord, praktika-aeg ja võimalused, kurruste, kooli-
kurruste ja klassikurruste lõpetamiskord, õpilaste arv

¹⁰⁸⁾ Kas §49. — Es §33.

ja nende vastuvõtmisekord.¹⁰⁹⁾ Kõik need küsimused on

¹⁰⁹⁾

„Algkooli, keskkooli ja gümnaasiumi õppekavad,”
kinnitatusel Haridusministri poolt 19. märtsil 1938 a. — Algkooli,
keskkooli ja gümnaasiumi õppekava määrus. RT 1938, 73, 672. —
Algkooli, keskkooli ja gümnaasiumi tunnikava määrus RT 1938, 30, 239.
— Täienduskoolide õppetöö alguse, lõpu ja vahetunde määrus. RT
1934, 20, 143. — Täienduskoolide tunnikavad. RT 1931, 56, 448. — Kutse-
haridusliikmete õppeaastate õppetunni kestuse korraldus. H. M. J. 20-1937.
— Õppetahundite ja põllumajandusliku praktika korraldamise
määrus. H. M. J. 5-1938. — Avalise tööstuskoolide tunnikava määrus.
RT 1938, 34, 286. — Kahe- ja kolmeaastase õppeajaga tööstusliikmete nais-
kutuskoolide (naistööstuskoolide) tunnikava määrus. RT 1937, 63, 550. —
Kaubanduskeskkooli ja ärinduskeskkooli (kolmeaastase õppeajaga kau-
bandus- ja ärinduskooli) tunnikava määrus. RT 1937, 63, 551. — Kõrge-
kooli (kolmeaastase õppeajaga kõrgema astme majanduskooli) tunni-
kava määrus. RT 1937, 64, 554. — Avalise kaubanduskoolide tunni-
kava määrus. RT 1938, 34, 285. — Majandusõpilaste kooli tunni-
kava määrus RT 1937, 67, 569. — Majanduslikesse õppeasutistesse õpilaste
vastuvõtmise ja nende õppeasutistesse klassi ning kooli õpingute lõpetamise
ja kutsete omandamise määrus. RT 1938, 34, 287. — Üheaastase õppe-
ajaga kõrgema astme kodumajanduskooli ja kodunduseeriklassi
tunnikava määrus. RT 1937, 63, 546. — Õpikodude tunnustamise
ja neis praktiseerimise korraldus. H. M. J. 25-1937. — Kodundusõpilaste

korraldatud ühikuis kooli liikides individuaalselt, vastavalt
iga lüügi erinevatele sihtidele ja ülesannetele ning nende

kooli õppetöö korraldamise määrus. RT 1938, 30, 240. — Linnas asuvate
ühe- ja kaheaastase õppeajaga kodumajanduskoolide ja konakooli
õppetöö korraldamise määrus. RT 1938, 30, 241. — Maal asuvate ühe-
aastase õppeajaga kodumajanduskoolide õppetöö korraldamise määrus.
RT 1938, 30, 242. — Kodunduskeskuskoolide õppetöö korraldamise määrus.
RT 1938, 30, 243. — Kodutööstuskoolide õppetöö korraldamise määrus.
RT 1938, 36, 326. — Üheaastase õppeajaga kangandamisikooli või
-eriklassi õppetöö korraldus. H.M.T 9-1938. — Määrus õppetöö va-
healgade, pühade ja puhkepäevade kohta merekoolides. RT 1935, 30,
255. — Määrus merekooli klassi lõpuksamite ainestiku kohta.
RT 1935, 30, 257. — Merekooli astujate turvislike ühikute määrus.
RT 1935, 30, 256. — Määrus merekoolide tunnikavade kohta. RT 1924,
149; 1928, 74, 458. — Haridusministri korraldus Jäme ja Olustvere põl-
kutekeskuskoolide lõpetajate vastuvõtmise kohta Tartu Ülikooli Põllu-
majandusteaduskonda. H.M.T 2-1938. — Tallinna Tehnikumi lõpe-
tajate ülikoolidesse astumise korraldus. H.M.T 3-1938. — Kutsealaste
eri- ja oskusainete õpetajate Pedagoogiline Klassi õppetöö korral-
damise määrus. H.M.T 8-1938. — Õpilaste hindamise ning klassi-
ja koolikursuse lõpetamise määrus. RT 1934, 14, 31. — Õppetöö
vahelalgade ning kohalike ühikute pühade ja muude tähtpäe-
vade määrus. RT 1939, 43, 335.

käsitlemine riikohal viies ühiskasjadesse, mis kooli kui haldusasutise üldilmetamisel ei ole olulised. Võib ehk siiski mainida, et üldõppe- ja üldtunnikarvad kooliliikidele kinnitab haridusminister (üliskoolis nõukogu)¹¹⁰⁾, kuna õppejõudude isiklikud töökavad kuuluvad õppenõukogu-
de või nõukogu-de sanktsioneerimisele.¹¹¹⁾

Näisugustest üldistest õppe- ja kasvatus-
tustamise põhimõtetest, mis kehtivad ühtlasi kõikide
koolide ~~koolide~~ kohta, on raduses rõhutatud vaid
mõningaid. Nii nõutakse, et õpetamine ja kasvamine
õppeasutistes peab toimuma Eesti riiklikus vaimus riik-
likul korraldusel ja järelevalvel, ja et see peab olema
poliitiliselt erapooletu ning selliselt usuliste ja rahvus-
like vaaete suhtes. Õpetamine peab olema riigikooli,
kurjuures aga vähemusrahvustele arvatud õppeasutistes

Eriseadustest puudutavad muetluskuirumuri eri-
ti need peatükid, mis käsitlevad õppe- ja kasvatusosa. Vt.
Aas. — Kus. — Gs. — Kös. — Rnts. — Rks. — Ms. — Öss. — Pgs.
— Es. — Üs. — Ks.

¹¹⁰⁾ Aas § 43. — Kus § 23. — Gs § 23. — Kös § 64. — Rnts § 17. — Rks
§ 23. — Ms § 18. — Öss § 15. — Pgs § 12. — Es § 11, p. 5 ja kolmas lõige. —
Ks § 8. — Üs § 113, lg. 4. — Määrus täienduskoostööde kohta. RT 1931, 53, 420, § 7.

¹¹¹⁾ Vt. lk. 48 j. õppenõukogu ja nõukogu ülesannetest.

võib õpetamine toimuda ka nende rahvuskeeles ja riigi-
 keeles sadustes tähendatud alusel ja piires. ¹¹²⁾

§9. Järelevalve normistik.

Järelevalve teostamise kohta kooli üle annab
 konkreetlike ülevaate Õppe- ja kasvatustöö ülevaate sa-
 dus olles ühtlasi keskses saduses kooli järelevalve-
 normistiku suhtes üldse. Selle saduse alusel kuulub
 õppe- ja kasvatustöö ülevaate Haridusministeeriumile,
 linnakoolivalitsustele, vähemusrahvaste kultuuremavalit-
 suste koolivalitsustele ja teistele ametitele vastavate sa-
 duste alusel. ¹¹³⁾

Haridusministeeriumile kuuluvad õppe- ja kas-
 vatustöö ülevaated teostavad Haridusminister, Haridusmi-
 nistri abi, Haridusministeeriumi Koolisekonna ja Teaduse
 ja Kunsti Osakonna direktorid ja abidirektorid, koolide
 peainspektorid ja koolide inspektorid ning Haridusmi-
 nistri poolt volitatud kõrgemate õppeametite õppejõud ja
 eriteadlased. ¹¹⁴⁾ Esiteks on piiratud mainitud ülevaate

¹¹²⁾ Ps § 22. — Öts § 68.

¹¹³⁾ Õppe- ja kasvatustöö ülevaate sadus. RT

1931, 59, 460, § 1.

¹¹⁴⁾ Ib., § 3 ja § 9.

teostamisel peainspektori ülesanded ja õigused, kusjuures samu õigusi erivad ka Haridusminister, Haridusministri abi, Haridusministeriumi Kooliosakonna ja Teaduse ja Kunsti Osakonna direktorid ja abidirektorid.¹¹⁵⁾ Kooli peainspektorite ülesanded on kooli järelevalve alal eriti:

- 1) ülevälve teostamine keskkoolides, gümnaasiumides, kutse-koolides ja kõigis riigikoolides; 2) üldise ülevälve teostamine alg- ja täienduskoolides; 3) juhatuste andmine koolide inspektoritele, nõu ja juhatuste andmine õppejõududele, kasvatajatele ja teistele haridustegelastele; 4) haridusliikude ja kasvatusliikude küsimuste selgitamine; 5) abinõude otsimine õppe- ja kasvatus töö edendamiseks ja sellises vastavõttes kavade valmistamine.¹¹⁶⁾ Oma ülesannete täit-miseks on neil õigus: 1) revideerida õppearutisi ja nende ettevõtteid; 2) nõuda revideerimisel tarvilikke selitusi õppe-arutiste juhatajailt, õpetajailt, kasvatajailt ja teistelt õppe- ja kasvatusalal töötavalt isikult ning andmeid haridus-tööd mõjutavate majandusliikude küsimuste kohta nende arutiste ülepidajailt; 3) juhtida p. 1 nimetatud arutiste ju-hatajate, õpetajate, kasvatajate ja teiste isikute tähelepanu nende haridusliku ja kasvatusliku tegevuse alal esiletulnud

¹¹⁵⁾ Jb. § 4.

¹¹⁶⁾ Jb. § 5.

väärnähtustele ja puudustele, teha korrelatsi nende väärnähtuste ja puuduste kõrvaldamises ning anda neile sellis juhatusi; 4) juhtida p. 1 nimetatud arutiste üldpidejate tähelepanu nende arutiste majanduse alal eriletuland puudustele ja väärnähtustele, teatades sellist ühtlasi Haridusministeeriumile ja vastavale omavalitsusele või vähemusrahvuse kulturomavalitsusele; 5) katkestada erakorralistel juhtudel õppetöö kuni vastava arutise sellekohase otsuseni, teatades oma korraldusist viivitamatult Haridusministeeriumile ning vastavale omavalitsusele või vähemusrahvuse kulturomavalitsusele; 6) korraldada õppearutiste juhtajate, õpetajate ja korvatajate koosolekuid ning nõupidemisi õppe- ja korvatusloosse puutuvate küsimuste selgitamiseks; 7) revideerida omavalitsuste, maaomavalitsuste ning vähemusrahvuste kulturomavalitsuste kooli- ja korvatuslooste tegevust haridusalal. ¹¹⁷⁾

Ligemati ülevaht oma tegevuspiirkonnas teostavad koolide inspektorid, kellede ülesanded on eriti: 1) ülevaht teostamine alg- ja täienduskoolides; 2) nõu ja juhatus andmine õppe- ja korvatusloos alal õppejõududele ja korvatajatele kui ka nõu andmine haridustöoga nõusolevail aladel omavalitsuste tegevustele; 3) haridusliikunde ja korvatusliikunde küsimuste selgitamine; 4) abinõude otsimine õppe- ja korvatusloos edendamiseks oma

tegevuspiirkonnas ja sellise vastavate kavade valmistamise;
5) teiste vastavate seadustega ja Haridusministri määrustega ja
kordlustega neile pandud ülesannete täitmine õppe- ja kas-
vatustöö ülevälve alal.¹¹⁸⁾ Oma ülesannete täitmisel oma
tegevuspiirkonnas on koolide inspektoritel samad õigused, mis
koolide peainspektoritel kogu riigis, väljaarvatud punkt 7.¹¹⁹⁾

Haridusministri poolt volitatud kõrgemate õppe-
ametiste õppejõud ja leised vriteadlased võivad revideerida
inservente õppeainete õpetamist ning instrueerida nende ai-
nete õppejõude.¹²⁰⁾

Linnakoolivalitsustele ning vähemussrahvaste kul-
turomavalitsuste koolivalitsustele kuuluva järelevälve tees-
tajateks on vastavate koolivalitsuste juhatajad, kellel on õigus
tutvuda nende tegevuspiirkonnas arvate õppeametiste õppe- ja
kasvatustööga, revideerida avalike õppeametiste majandus-
liku tegevust kui ka erioõppeametisi riigi ja omavalitsuste
poolt määratud toetussummade kasutamise suhtes ning
juhtida revideeritavate ametiste ülepidajate tähelepanu
nende ametiste majanduse alal eriletunud puudus-
tele ja väärnähtustele.¹²¹⁾

¹¹⁸⁾ Jb., § 12.

¹¹⁹⁾ Jb., § 13.

¹²⁰⁾ Jb., § 9.

¹²¹⁾ Jb., § 15.